

Ma ei väsi imestamast, kui ebaõiglaselt suhtutakse betooni, pidades seda kui mitte just maffia tööriistaks, siis vähemalt vaesuse, ränkaskuse, lootusetuse ja hoolimatuse sümboliks. See on äärmiselt ebaaus, sest

materjal end kaitsta ei saa. Betoon võib välja näha täpselt selline, nagu me tahame. Sõltub sellest, milliseid lisaineid me "taignale" lisame ja missuguse teeme rakise. Pürid seab ainult meie kujutlusvõime.

TUHANDENÄOLINE BETOON

Kunstnik, arhitekt ja leiutaja **Fu-Tung Cheng** on mees, kes seisab betooni eest Ameerikas. Et betooni õpitaks hindama kui imeliste võimalustega tulevikumaterjali ega kuritarvitataks seda, kopeerides maitselagedalt loodust. Moodne Kodu nautis Chengi loengut betoonimessil.

Oma loomingut tutvustama asudes imestas ta, kuidas kakskümmend aastat tagasi tehtud lahendused on just praegu tähelepanu alla sattunud. Asja käisid tema kodukööki pildistamas ajakirjanikud, kes olid tema ammusest kaubamärgist, ovaalsest valamust, äärmiselt vaimustatud ja esitlesid seda oma väljaandes kui moeröögatust...

Ameerika hiinlane Fu-Tung Cheng, kes on ettevalmistuselt kujutav kunstnik, sattus, nagu ta ütles, "kuidagi" ehitusalale. Ta armus betooni juba ammu ning alustas oma eksperimente, luues tööpindu, põrandaid ja vesiskulptuure. Seda nii ühiskondlikes ruumides kui ka kodudes.

Betooni pole vaja katta

Meil ei ole kombeks jätta betoonipinda siseringimises "paljaks", vahel harva julgevad sisearhitektid jätta nähtavale mõne robustsema pinda, samuti nagu avatakse vana tellisseina või paemüüritist. Kuid nii on sellel mingi veidrusemaik juures. Ometi suhtutakse mujal ilmas betooni kui materjali, mis ei vaja katet, sest selle pinda on võimalik nii tegemise käigus kui ka pärast tundmatuseni töödelda.

Cheng kasutab harva matthalli betoonipinda, pigem on see tal ikka läikiv ja põneva faktuuriga. Naturaalne betoonivärv on niisugune ainult üks võimalus, seda materjali võib toonida ükskõik milliseks! Seda nii märja segu sisse pigmente segades kui ka pärast valamist.

Hiljem on betooni võimalik töödelda mit-

mel moel. Ameerikas on praegu moes happetöötlus (*acid staining*), s.t. happet toimele antakse betooni pinnale toon. Tulemuseks on veikleiv pind, täpiline sigrimigri, mis meenutab mõnd looduslikku kivi või pinda. (Meil peetakse heaks tavaks samalaadse ebaühtlase värvipinnaga seinu elustada.)

Pinna võib šabloonide abil kujunditeks jagada ja teha happetöötlust mitmes järgus ja mitmes värvitoonis, nii on võimalik põrandale üpris peent joonist kanda. Näiteks tellivad firmad sageli kontoripõrandale oma logo.

Sellist põrandakunsti on meil katsetatud Auma Expo eestvedamisel linoleumiga. Kuid betoon annab veel enam võimalusi: näiteks võib selle pinda pärast töötlust poleerida, ning siis meenutab see lausa marmorpõrandat. Mis ei tähenda, et see peaks marmorpõrandat kujundust, värvi või faktuuri järele aimama, vaid materjali pind mõjub sama väärikalt.

Üsna populaarne on töötus liivapritsiiga. Poleeritud pinnale võib läbi šablooni mati mustri tekitada. Võimalusi on tohutult. Muidugi peab betoon ise sel juhul olema väga kvaliteetne, et ta kaua vastu peaks ja seda vaeva vääriks, mis temaga on nähtud. Ja teine asi – selle sees võiks kindlasti olla vee baasil põrandaküte, siis on kivipõrand ka meie kliimas inimsõbralik.

Niipalju põrandatest. Pärast hiljutist veeuputust peaks see teema mereäärsetel aladel elavatele inimestele hästi peale minema. Oleks ju hea, kui uputuse järel põrand lihtsalt ära kuivaks ja seda ei oleks tarvis välja vahetama hakata...

Hindamatud pisiasjad

Chengi loomingulist käekirja iseloomustavad lisandid, "insets", valamise ajal betooni pealispinna sisse pistetud toredad asjad. Näiteks teokarbid, metall, klaas. Värvilised või koguni kalliskivid. Midagi, mis tundub nii tellijale kui ka kunstnikule oluline ja kaunis.

"Mu naine ütleb alati, et minuga ei ole võimalik jalutada. Sest mu silmad otsivad alati igast võimatumastki kohast midagi, mida betooni sisse pista. Nii ma tuhnin unustatud panna hulgas, ning ikka leian midagi põnevat," muheleb Cheng.

Väikeste pilgupüüdjate kõrval valab Cheng vajaduse korral kõõgi tööpinna sisse looduslikust taigakivist tagaajamisplaadi, nõude nõrutamiseks valamise kõrval metallribad, puhtdekoratiivsel eesmärgil suuremaid ja väiksemaid looduskivitiikke, mis betoonipinnast kõrgemale ulatuvad või on sellesse uputatud.

Suuremad tööpinnad (ja põrandad) on sageli mõistlik valada mitmes järgus. Jätkukoht jääb aga näha, nii jäetakse sageli osade vahel dekoratiivne liist. Cheng näiteks kasutab sageli seda võimalust, luues mõnemillimeetrise messingiliistu abil põrandale kunstipärase jao-tuse. See lisab pinnale ka väärikust.

Lai mängumaa disainerile

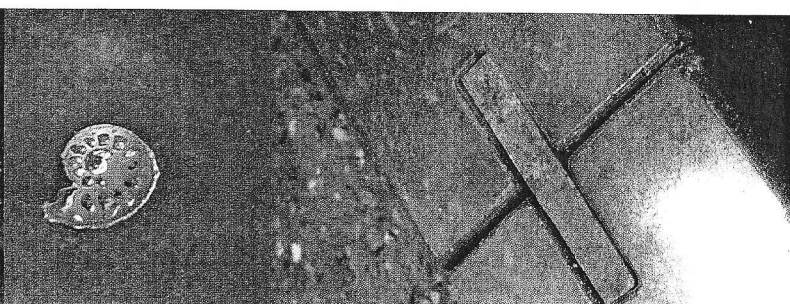
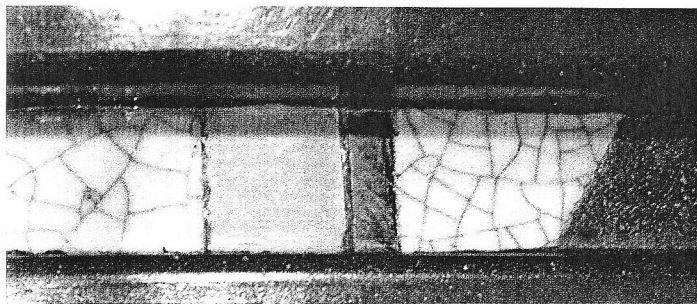
Betoonist tööpinnad ja vesiskulptuurid on meil

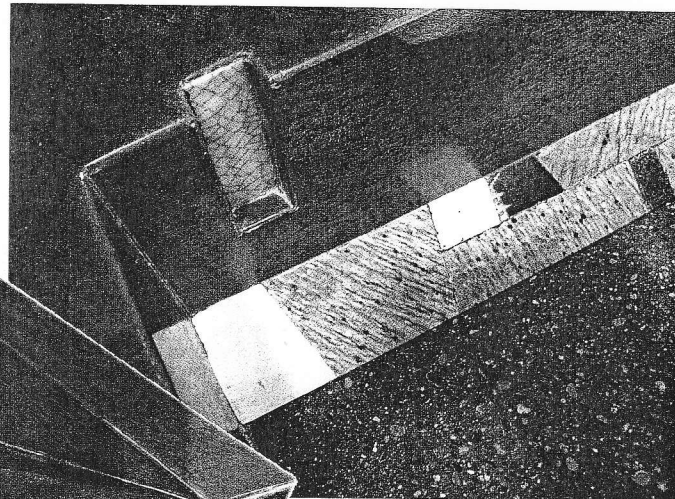
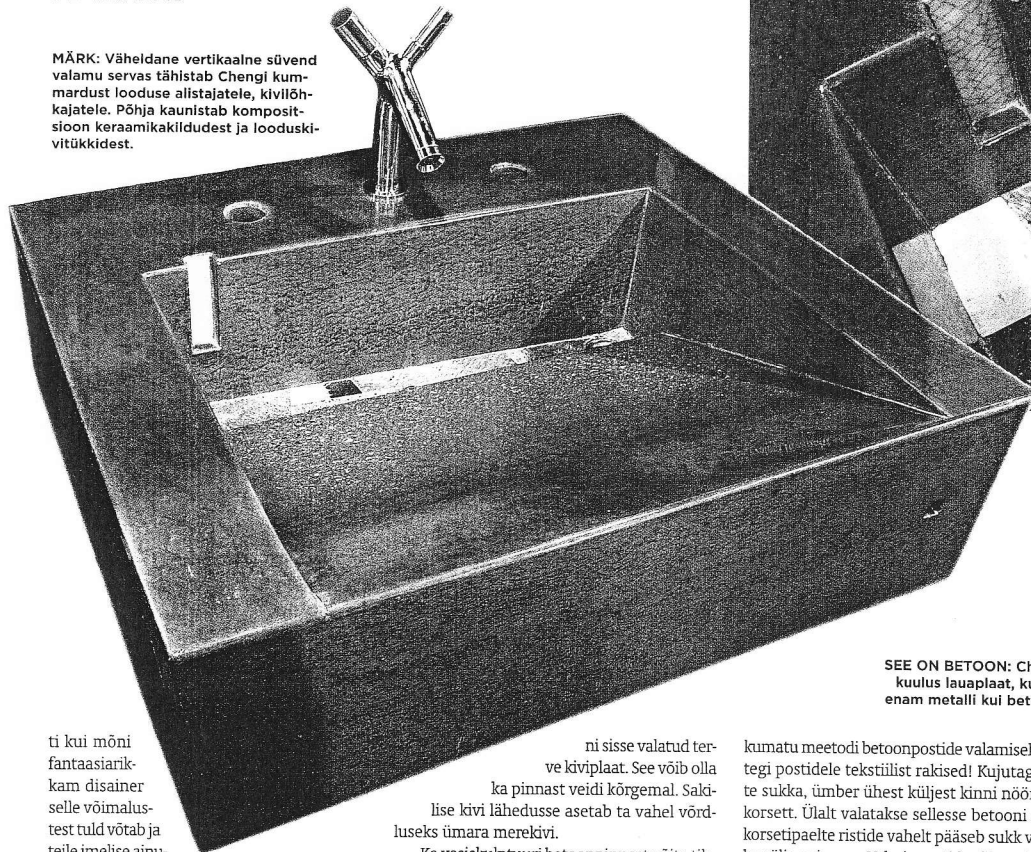
FOTOD ANNELIS AUNAPUU

BEOONIPOEET: Kunstnik ja arhitekt Fu-Tung Cheng laiendab oma ala ametimeeste materjalinägemist, luues uusi rajajooni mitte ainult betoonikasutuses, vaid terves funktsiooni- ja vormimaailmas.

üpris tundmatud. Küll kasutatakse meil tööpinnaks sageli looduslikku kivi, kuid betoonist tööpindu on Eestis teadaolevalt kaks. Tegelikult pakub aga betoon märksa rohkem variante, eri-

MÄRK: Väheidane vertikaalne süvend valamur servas tähistab Chengi kumardust looduse alistajatele, kivilõh-kajatele. Põhja kaunistab kompositsioon keraamikakildudest ja looduskivikutidest.

SEE ON BETOON: Chengi kuulub lauaplaad, kus on enam metalli kui betooni.

ti kui mõni fantaasiarik- kam disainer selle võimalus- test tuld võtab ja teile imelise ainu- laadse kunstiteose loob. Cheng on loonud palju eraldiseisvaid betoonist köögisarekesi, mis on majas skulp- tuuri eest.

Vesiskulptuur on idamaade külaline, mis on hakanud lääneski levima. Chengilt tellitakse neid sageli, nii et ta peab seda lausa eraldi tegevusalaks. Ka meil on mõnes ühiskondlikus hoones kasutatud vett kui kujunduselementi, jooksmas mööda looduskivi (üks näide on en- disse Tallinna Panga maja aatriumis Vabaduse väljakul). Mõningaid maitselagedusi tuleb ka meelde, aga nendest parem ei räägiks.

Tavaliselt koosneb see vee tulemisest ja selle liikumistest, siis väike kogunemiskoht ja üle- jook, vaba langemine, ning sealt varjatult ta- gasi algusesse. Tähtis on ka heli, mida vesi te- kitab. Tempo on aeglane, mediteeriv, peaaegu olematu. Võib-olla on sel kõigel ka reeglid, mi- da idamaa targad loomulikuks peavad, aga õh- tumaisele silmale aitab sellestki.

Looduskivi ja inimese loodud kivi

Chengi vesiseade on aga tõeline kineetilis-filosoofiline kunstiteos, betoon- vormide kompositsioon, mi- da mööda jookseb või niriseb vesi. Vahel on see laia anuma- na avatud veepind, millest ve- si kardinana üle servade niriseb. Vahel aga jookseb vesi kitsas soo- nes. Soone sisse või selle lähedus- se võib Cheng pista looduskivi tüki- kesi, mis kontrastina siledale betoon- pinnale on urbsed või murtud. Vahel on need tükid väikesed, vahel on betoo-

ni sisse valatud terve kiviplaat. See võib olla ka pinnast veidi kõrgemal. Sali- lise kivi lähedusse asetab ta vahel võrd- luseks ümara merekivi.

Ka vesiskulptuuri betoonpinnast võite tihti leida mõne tähelepanuväärse, mõne seleta- matu otstarbega metallitükikesi või keraami- lise kiltu, mis talle meeldima on hakanud. Üks tüüpvõte, mille järgi võib Chengi töö ära tun- da, on vertikaalne risttahukakujuline süvend kusagil vormi servas. Cheng ise seletab: "See ei ole funktsionaalne vorm. Mulle on jätnud sügava mulje kivilõhjakaja töö, kes puurib kal- jusse augud, selleks et neisse asetada lõhke- laengud. Selles väljendub minu jaoks inimole- muse vägevus, üleolek kivist. See süvend siin markeerib seda puurijälge kivist..."

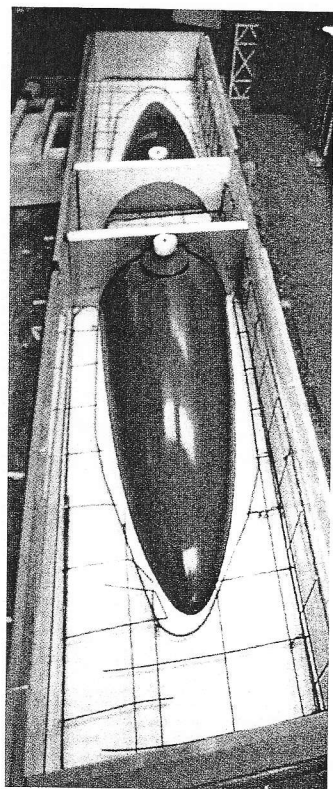
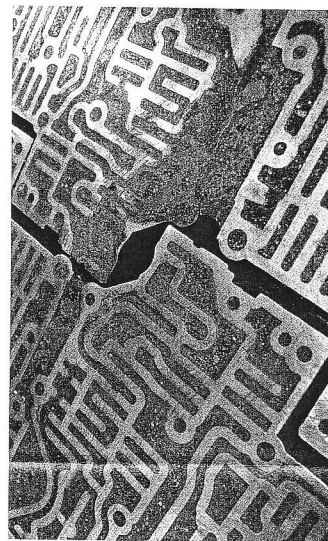
Maja kui kunstiteos

Cheng on ka mõned majad ehitanud, uhkeim neist on hetkel pooleli. Vaimustuse- ga kirjeldas ta, kuidas oli leiutanud uue us-

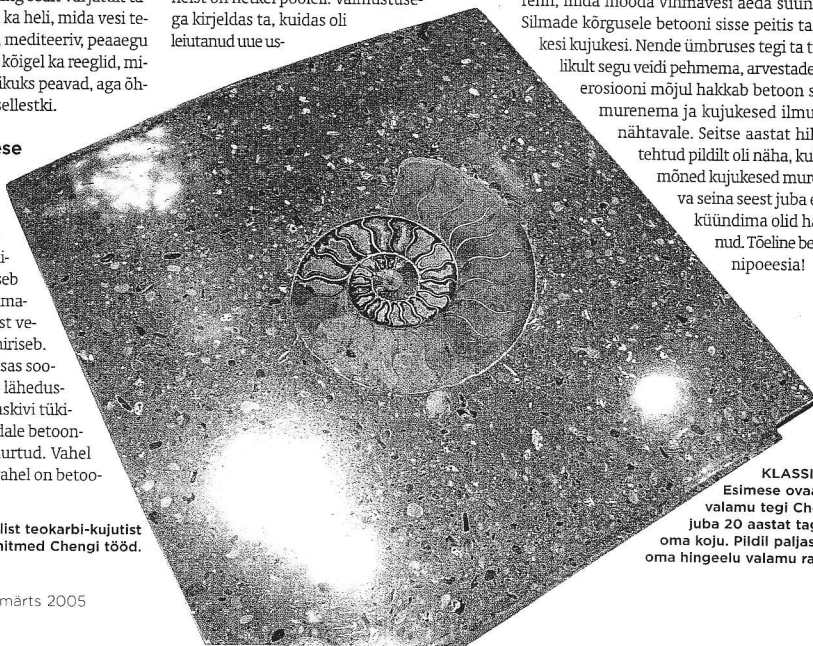
kumatu meetodi betoonpostide valamiseks. Ta tegi postidele tekstiilist rakised! Kujutage et- te sukka, ümber ühest küljest kinni nõõritud korsett. Ültal valatakse sellesse betooni ning korsetipaelte ristide vahelt pääseb sukk veidi- ke välja paisuma. Valmis postid mõjuvad peh- melt, orgaaniliselt, ühel küljel robustne piki- õmblus. Lisaks on iga post veidi isesugune, üks veidi paisutatud keskelt, teine ültal. Peab muidugi leidma julge tellija...

Kõige romantilisemana mõjub Chengi ju- tustus majast, mille ta ehitas kümme aastat tagasi. Lugu oli mõeldud näiteks, kui loomin- guiselt võib betoonisse suhtuda, kasutades ära loodusjõudusid ja aega, et oma kunstiteos- se anda veel üks mõde. Ja milline nauding on näha, kuidas see, mida oled planeerinud, ka tegelikult toimib.

Majale tegi ta katuse, mis juhtis kogu vih- mavee sissepääsu juurde kokku. Sealt alustas ta längus ja kaarjat dekoratiivseina, pealispinnal renn, mida mööda vihmavei aeda suundus. Silmade kõrgusele betooni sisse peitis ta väi- kesi kujukesi. Nende ümbruses tegi ta tead- likult segu veidi pehmema, arvestades, et erosiooni mõjul hakkab betoon sealt murenema ja kujukesed ilmuvad nähtavale. Seitse aastat hiljem tehtud pildilt oli näha, kuidas mõned kujukesed murene- va seina seest juba esile küündima olid haka- nud. Tõeline betoo- nipoeesia!

KLASSIKA: Esimese ovaalse valamur tegi Cheng juba 20 aastat tagasi oma koju. Pildil paljastab oma hingeelu valamur rakis.

SIGNATUUR: Sellist teokarbi-kujutist kannavad mitmed Chengi tööd.